

Academie

Leren, ontwikkelen en uitwisselen

Trainingen voor
vrijwilligers

2026

In deze brochure

Welkom bij de VPTZ Academie		3
Deelnemen aan een training?		4
De mensen van de VPTZ Academie / Uw trainers		5
De trainingslocaties		6
<i>Module V00</i>	Introductietraining voor vrijwilligers - landelijk	9
<i>Module V01</i>	Afstemming op de ander	10
<i>Module V02</i>	Balans in verlies	11
<i>Module V03</i>	Dicht bij jezelf, dicht bij de ander	12
<i>Module V04</i>	Waarden en normen en de invloed ervan op u en de ander	13
<i>Module V05</i>	Veiligheid, hygiëne en ziektebeelden	14
<i>Module V06</i>	Zorgvuldig signaleren, werken met aandacht	15
<i>Module V07</i>	Reflectie	16
<i>Module V08</i>	Zin in je leven	17
<i>Module V09</i>	Voice Dialogue: ik en mijn ikken	18
<i>Module V10</i>	Voice Dialogue: de ikken achter in de bus (vervolg op V09)	19
<i>Module V11</i>	Voice Dialogue: verlies (vervolg op V09)	20
<i>Module V12</i>	Reageren op lastig gedrag	21
<i>Module V13</i>	Omgaan met dementie	22
<i>Module V14</i>	Dilemma's voor thuisvrijwilligers	23
<i>Module V15</i>	Kookvrijwilligers	24
<i>Module V16</i>	Masterclass kauw- en slikproblemen (vervolg op V15) - NIEUW	25
<i>Module V17</i>	Complementaire zorg	26
<i>Module V18</i>	De naasten in beeld	27
<i>Module V19</i>	Verdiepingstraining ervaren vrijwilliger	28
Incompanytrainingen		29
Module A	Werken vanuit de bedoeling	30
Module B	Samenwerken in het hospice	31
Module C	Feedback geven vanuit de bedoeling	32
Toolkit	'Verder met de bedoeling'	33
Algemene voorwaarden VPTZ-trainingen		34

Welkom bij de VPTZ Academie

U bent vrijwilliger bij een VPTZ-lidorganisatie. Uw werk is essentieel voor uw gasten/cliënten en hun naasten. Dat vindt u terug in de missie en visie van VPTZ Nederland:

'VPTZ Nederland staat voor een waardige laatste levensfase op de plek van voorkeur met de inzet van vrijwilligers'

"Wij streven naar palliatieve terminale zorg in een optimaal samenspel van mantelzorg, vrijwillige en beroepsmatige zorg. De rol van de VPTZ-vrijwilligers is daarbij onderscheidend, gelijkwaardig, beschikbaar en bekend. De leden zetten zich met goed opgeleide, deskundige en compassievolle vrijwilligers in voor palliatieve terminale zorg waarbij de wensen en behoeften van de cliënt en diens naasten centraal staan. Daarmee geven zij vorm aan 'Er zijn'".

Goed opgeleide, deskundige vrijwilligers, daar staat VPTZ Nederland voor. Voor u als vrijwilliger is het belangrijk dat u zich senang voelt in uw rol, dat u kennis heeft van de palliatieve terminale zorg, weet wat uw rol inhoudt en dat u in staat bent om goed af te stemmen op uw gasten/cliënten. Omdat u uw eigen instrument bent, is het ook belangrijk om stil te staan bij uzelf. Bij uw kennis, gewoonten, waarden, normen, vaardigheden, overtuigingen, grenzen, mogelijkheden en (verlies)ervaringen. In deze brochure vindt u dan ook een breed scala aan trainingen op dit vlak.

Bij alle trainingen die we ontwikkelen, stellen we u en onszelf de vraag wat u in de praktijk zou helpen uw werk nog beter, gemakkelijker en met nog meer voldoening te doen. Daar zijn de trainingen op ingericht. Daarnaast kunt u natuurlijk altijd vragen stellen en casuïstiek voorleggen. Vanzelfsprekend blijven de trainingen ten slotte ook gewoon de plek waar u collega-vrijwilligers ontmoet en ervaringen kunt uitwisselen.

We hopen u in 2026 (weer) te mogen verwelkomen!

Marieke Zijlstra
Manager VPTZ Academie

Oktober 2025

Ik vond het een hele luxe om als vrijwilliger zo met je ontwikkeling, vorming en vaardigheden bezig te zijn! Deelnemer

Deelnemen aan een training?

In deze brochure vindt u het volledige trainingsaanbod voor u als vrijwilliger. Aanmelden gaat eenvoudig:

1. Zoek een training die aansluit bij uw leerbehoeften

Lees in deze brochure alles over de verschillende trainingen. Stem met uw coördinator af welke training aansluit bij uw interesses en/of leerbehoeften. We raden u aan om eerst de modules V00 tot en met V04 in de aangegeven volgorde te doorlopen en daarna andere modules te kiezen.

2. Bekijk waar en wanneer u de training kunt volgen

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2026 om te zien waar en wanneer een training gegeven wordt. Op [pagina 6](#) van deze brochure vindt u een overzicht van al onze trainingslocaties.

3. Deelnemen? Neem contact op met uw coördinator

Heeft u besloten aan welke training u wilt deelnemen, neem dan contact op met uw coördinator. Zij of hij kan u aanmelden op leden.vptz.nl of door op de link te klikken onderaan de pagina van de betreffende training.

Bent u coördinator? Klik dan hier om een deelnemer aan te melden

4. Bevestiging van deelname

Na aanmelding ontvangt u per e-mail een bevestiging van inschrijving.

Heeft u vragen?

Neem dan contact op met het secretariaat van de VPTZ Academie. Dat kan telefonisch van maandag t/m vrijdag van 9.00 tot 17.00 uur op 033 - 760 10 70 en per e-mail via training@vptz.nl.

Goed om te weten

Op al onze trainingen zijn algemene voorwaarden van toepassing. Deze voorwaarden vindt u achterin deze brochure op [pagina 34](#).

De mensen van de VPTZ Academie

Yvette Elsendoorn

Patricia Versluis

Jolanda de Lijster

Hilde Koevoet

Marinde Geldof

Marieke Zijlstra

Uw trainers

Aan de VPTZ Academie zijn 31 zelfstandige trainers verbonden. Zij hebben allemaal de trainersopleiding van VPTZ Nederland gevolgd en weten veelal uit eigen ervaring wat het werken in een VPTZ-organisatie inhoudt.

De trainingslocaties

In 2026 hebben wij 22 trainingslocaties, waaronder 4 kookstudio's, verspreid over het land.

- Kookstudio
- Trainingslocatie

Kookstudio's:

A. Driebergen

De Heeren van Driebergen

Traaij 102

3971 GS Driebergen-Rijsenburg

Telefoon: 030 - 820 12 87

Deheerenvandriebergen.nl

C. Wijchen

Het Kookcollege Wijchen

Edisonstraat 1B

6604 BT Wijchen

Telefoon: 06 - 101 62 716

Hetkookcollegewijchen.nl

B. Rijswijk

Kookstudio Let's Cook Together

Koopmansstraat 5M

2288 BC Rijswijk

Telefoon: 06 - 372 75 441

Letscooktogether.nl

D. Zwolle

De Kookstudio van Zwolle

Thomas à Kempisstraat 7

8021 BG Zwolle

Telefoon: 038 - 421 11 95

Dekookstudiovanzwolle.nl

Hieronder vindt u de adresgegevens van de trainingslocaties:

1. **Amersfoort**

Fletcher Amersfoort

Stichtse Rotonde 11
3818 GV Amersfoort
Telefoon: 033 - 467 99 00
Fletcherhotelamersfoort.nl

6. **Apeldoorn**

Fletcher Apeldoorn

Soerenseweg 73
7313 EH Apeldoorn
Telefoon: 055 - 355 45 55
Hotelapeldoorn.nl

2. **Hoewelaken**

**Fletcher
De Klepperman**

Oosterdorpsstraat 11
3871 AA Hoevelaken
Telefoon: 033 - 253 41 20
Hoteldeklepperman.nl

7. **Lochem**

**Fletcher
De Scheperskamp**

Paasberg 3
7241 JR Lochem
Telefoon: 0573 - 254 051
Hotelscheperskamp.nl

3. **Zeist**

**Fletcher
Oud London**

Woudenbergseweg 52
3707 HX Zeist
Telefoon: 0343 - 491 245
Hoteloudlondon.nl

8. **Hellendoorn**

Fletcher Hellendoorn

Johanna van
Burenstraat 9
7447 HB Hellendoorn
Telefoon: 0548 - 655 425
Hotelhellendoorn.nl

4. **Nieuwegein**

**Fletcher
Nieuwegein-Utrecht**

Buizerdlaan 10
3435 SB Nieuwegein
Telefoon: 030 - 604 48 44
Fletcherhotelnieuwegein.nl

9. **Nunspeet**

**Fletcher
Sparrenhorst-Veluwe**

Eperweg 46
8072 DB Nunspeet
Telefoon: 0341 - 255 911
Hotelsparrenhorst.nl

5. **Soest**

**Fletcher Het Witte
Huis**

Birkstraat 138
3768 HN Soest
Telefoon: 033 - 432 82 55
Fletcherhotelhetwittehuis.nl

10. **Marknesse**

Fletcher Marknesse

Voorsterweg 28
8316 PT Marknesse
Telefoon: 0527 - 820 438
Hotelmarknesse.nl

11. Zeegse

Fletcher De Zeegser Duinen

Schipborgerweg 8
9483 TL Zeegse
Telefoon: 0592 - 530 099
Hoteldezeegserduinen.nl

15. Bosschenhoofd

Fletcher De Reiskoffer

Pastoor van Bruegelstraat 45
4744 AA Bosschenhoofd
Telefoon: 0165 - 316 310
Hoteldereiskoffer.nl

12. Velsen-Zuid

Fletcher Spaarnwoude

Oostbroekerweg 17
1981 LR Velsen-Zuid
Telefoon: 023 - 537 05 48
Fletcherhotelspaarnwoude.nl

16. Oisterwijk

Fletcher Boschoord

Gemullehoekenweg 143
5062 SB Oisterwijk
Telefoon: 013 - 523 16 00
Hotelboschoord.nl

13. Noordwijk

Fletcher De Witte Raaf

Duinweg 117
2204 AT Noordwijk
Telefoon: 0252 - 242 900
Fletcherhoteldewitteraaf.nl

17. Deurne

Fletcher Willibrordhaeghe

Vlierdenseweg 109
5753 AC Deurne
Telefoon: 0493 - 750 910
Fletcherkloosterhotel.nl

14. Leidschendam

Fletcher Leidschendam-Den Haag

Weigelia 22
2262 AB Leidschendam
Telefoon: 070 - 320 9280
Fletcherhoteldenhaag.nl

18. Berg en Dal

Fletcher Val Monte

Oude Holleweg 5
6572 AA Berg en Dal
Telefoon: 024-684 35 14
Parkhotelvalmonte.nl

Introductietraining voor vrijwilligers - landelijk

Bij een goed einde hoort een goed begin. Confucius

Begint u binnenkort met uw werk als vrijwilliger in de palliatieve terminale zorg? Dan heeft u ongetwijfeld een aantal vragen. Wat is mijn rol? Wanneer doe ik het goed? Hoe ga ik het gesprek aan met gasten/cliënten en hun naasten? Hoe werk ik samen met collega-vrijwilligers? Hoe ga ik om met rouw en verlies? In deze introductietraining maakt u kennis met het werk in de palliatieve terminale zorg: in een hospice, bij cliënten thuis of op de palliatieve unit van een verpleeg- of verzorgingshuis.

De organisatie waarvoor u werkt, verzorgt deze introductietraining vaak zelf als incompany-training. Zijn er niet genoeg deelnemers om een volledige training te organiseren, dan kunt u in overleg met uw coördinator deelnemen aan deze landelijke training. Voorafgaand aan de training krijgt u toegang tot de online zelfstudiemodule.

Aanvullend daarop verzorgt uw eigen organisatie de volgende onderwerpen:

- Praktische zorg.
- Basis veiligheid en hygiëne.
- Basis zingeving en spiritualiteit.
- Euthanasie en palliatieve sedatie.
- Bedrijfs hulpverlening.

Belangrijkste onderwerpen

- Wat is palliatieve terminale zorg?
- Wat doet VPTZ Nederland? Welke verschillende VPTZ-organisaties zijn er?
- Uw werk als vrijwilliger.
- Het bieden van goede palliatieve en terminale zorg.
- Waarden en normen in het vrijwilligerswerk.
- Communicatie.
- Omgaan met verlies, dood en rouw.
- Omgaan met emoties.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training weet u of het VPTZ-vrijwilligerswerk echt bij u past. Is dat zo en gaat u als vrijwilliger aan de slag, dan bent u goed voorbereid op uw werk. U weet wat het werk inhoudt en wat er zoal van u mag worden verwacht.

De training heeft me vertrouwen gegeven om te gaan starten. Een steun in de rug.

Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2026

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Afstemming op de ander

Communicatie gaat niet zozeer over zenden en ontvangen, maar over begrijpen en verbinden. Ron van der Jagt

In uw werk als vrijwilliger krijgt u met veel verschillende mensen te maken. Zij hebben allemaal hun persoonlijke situatie, hun eigen verhaal en hun persoonlijke behoeften. Goede afstemming en communicatie zijn dus echt van belang, vanaf het allereerste contactmoment. Wat doet u als u voor het eerst bij iemand thuis/op de kamer komt? Hoe kunt u tijdens die kennismakingsmomenten afstemmen op de ander en hoe geeft u ruimte aan wat er speelt? Kortom: hoe stemt u af op de behoeften van uw gasten/cliënten en hun naasten en hoe verhouden die zich tot uw eigen behoeften? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

In deze training leert u hoe u zo goed mogelijk afstemt en aansluit. We gaan aan de slag met verschillende vormen van communicatie en kijken naar het gedrag en de reacties waarmee u te maken krijgt. Denk aan een cliënt of gast die erg stil is, een collega die de hele tijd aan het woord is of een verpleegkundige die voortdurend kritiek heeft. Vaak roept het gedrag van de ander automatisch bepaald gedrag bij uzelf op. En andersom. Dat is niet altijd prettig of effectief. Tijdens deze training leert u deze gedragspatronen, van de ander en van uzelf, herkennen en doorbreken.

Belangrijkste onderwerpen

- Oefenen in het afstemmen op de ander.
- Inzicht krijgen in hoe communicatie werkt.

- Oefenen van gespreksvaardigheden. Oprecht luisteren en juiste vragen stellen.
- Oefenen met eigen gedrag en het effect daarvan op de ander.
- Onderzoeken welke positie u inneemt als vrijwilliger in uw werk.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training weet u dat u keuzes kunt maken in uw communicatie en gedrag. U weet beter hoe u opening kunt bieden voor wat er speelt en hoe u goed op de ander kunt afstemmen. U weet gedrag en reacties van anderen beter te plaatsen en u heeft handvaten gekregen om invloed uit te oefenen op het verloop van de communicatie. Hierdoor vergroot u de kwaliteit van uw aanwezigheid en verbetert u de samenwerking.

Ik dacht dat ik met mijn ervaring op het gebied van communicatie niet meer zoveel te leren had, maar er zijn weer heel wat kwartjes gevallen. Geweldig! Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2026

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

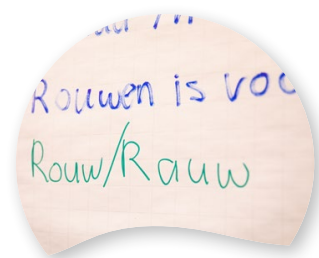
Balans in verlies

Als er twee ogen sluiten, komt er een heleboel kijken. Armando

Verlies roept een scala aan gevoelens en emoties op, zoals boosheid, schuldgevoel, verdriet, angst, machteloosheid, opluchting en/of somberheid. Vaak reageren mensen hier heel verschillend op. De één ontkent, de ander zoekt afleiding en weer een ander deelt zijn of haar emoties. Hoe komt het dat mensen zo verschillend reageren? Hoe zit dit bij u? En hoe kunt u de ander dan helpen? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

Aan de hand van casussen uit de praktijk maakt deze training u bewust van hoe u over de laatste levensfase denkt en hoe uw handelen daaruit voortvloeit. Door u te verdiepen in zowel uw eigen reacties op verlies als de (mogelijke) reacties van anderen, kunt u met meer compassie naar uzelf en de ander kijken. U leert wat de invloed van uw eigen verlieservaringen is op uw werk als vrijwilliger én hoe u kunt afstemmen op de verlieservaringen van uw gasten/cliënten en hun naasten.

Leerzaam om te zien dat wat op het ene moment helpend is, op het andere moment storend kan zijn. Er zijn geen vaste regels voor wat je doet. Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2026

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Dicht bij jezelf, dicht bij de ander

Als je grenzen aangeeft, kunnen mensen zich daarbinnen vrij bewegen. Louis van Gaal

Afstand en nabijheid. U heeft er als vrijwilliger altijd mee te maken. Hoe dicht mag u bij de ander komen? En de ander bij u? Waar merkt u dat aan? Hoe geeft u uw grens aan met behoud van de relatie? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

In deze training bekijkt u het thema 'afstand en nabijheid' van verschillende kanten. U ervaart uw eigen grenzen en oefent met het signaleren van grenzen en ongemak bij de ander.

Belangrijkste onderwerpen

- Motieven voor uw werk als vrijwilliger en welke rol die spelen bij afstand en nabijheid.
- Reflecteren op de betekenis van grenzen voor u als vrijwilliger.
- Het ervaren van de eigen grenzen en die aangeven zonder de ander te kwetsen.
- Reflecteren op wat ongemak bij de ander met u doet.
- Oefenen met het signaleren van en reageren op ongemak bij de ander.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training weet u hoe u passend nabij kunt zijn in elke situatie. U heeft oog en oor voor de ruimte en grenzen van anderen en van uzelf. Ook bent u in staat om goed af te stemmen op wat voor u en de ander comfortabel is in relatie tot 'afstand en nabijheid'.

*Grenzen van de ander zien én die van jezelf, dat is de uitdaging.
In deze training ben ik een flinke stap dichterbij mezelf gekomen.*

Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2026

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Waarden en normen en de invloed ervan op u en de ander

Als jij van mij verschilt, maak je mij niet armer, maar rijker.

Antoine de Saint-Exupéry

U kent het vast wel. U ziet een collega-vrijwilliger, een verpleegkundige, een gast/cliënt of diens naaste iets doen waarvan u denkt: dat kán toch niet! U vindt dat het zo niet hoort en zou het zelf in elk geval anders doen. Hoe gaat u daarmee om? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

Deze training maakt u bewust van uw eigen waarden en normen in uw werk als vrijwilliger, en de verschillen tussen uw waarden en normen en die van anderen. Aan de hand van praktijkvoorbeelden leert u hoe u met deze verschillen kunt omgaan en hoe u op een goede manier in contact kunt blijven.

Belangrijkste onderwerpen

- Ontdekken welke waarden en normen voor u van belang zijn en waar deze wellicht verschillen van die van anderen.
- Ervaren hoe uw waarden en normen van invloed zijn op uw werk en de samenwerking met anderen.
- Oefenen met het gesprek aangaan in een situatie waarin het gedrag van de ander niet strookt met uw waarden en de daarbij behorende normen.

- Inzicht in oordelen en veroordelen vanuit waarden en normen.
- Oefenen met oordeelloos luisteren.
- Ontdekken vanuit welke kernkwaliteiten u handelt.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training weet u hoe u de ander in zijn waarde laat én trouw blijft aan uzelf. U bent beter in staat om met de verschillen in waarden en normen om te gaan en ruimte te scheppen voor uzelf en de ander. U weet hoe u oordeelloos kunt luisteren en in verbinding kunt blijven met de ander.

Leerzaam en confronterend tegelijk om te ontdekken hoe sterk de invloed van mijn eigen waarden en normen is. Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2026

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Veiligheid, hygiëne en ziektebeelden

Kennis is niets zonder levenskunst. Voltaire

Als vrijwilliger draagt u geen medische verantwoordelijkheid. Een achtergrond in de zorg is dan ook niet nodig. Toch kan het helpen als u enige medische basiskennis heeft. Ook is het belangrijk dat u weet welke risico's er zijn op het gebied van veiligheid en hygiëne en hoe u daarmee om kunt gaan. Daarover gaat deze training.

De training in het kort

In deze training bespreken we verschillende ziekteverwekkers, enkele belangrijke besmettelijke ziekten en de bijbehorende maatregelen. U krijgt ook informatie over een aantal veelvoorkomende ziektebeelden in de palliatieve terminale zorg. Welke symptomen zijn te verwachten bij die ziektebeelden? Wat zijn signalen van de terminale fase? Wat kunt u met die kennis betekenen in de zorg?

Belangrijkste onderwerpen

- Kennis over ziekteverwekkers, besmettelijke ziektes en bijbehorende zorgvuldigheid in de zorg.
- Goede hygiëne voor uzelf en voor de ander.
- Voorbehouden en risicovolle handelingen.
- Beleid rond veiligheid en hygiëne en uw eigen verantwoordelijkheid en grenzen daarin.

- Ziektebeelden waarmee u het meest in aanraking komt en de bijbehorende symptomen.
- Herkenning van signalen in de terminale fase en hoe daarop te reageren.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training weet u welke symptomen en signalen u kunt verwachten wanneer u met bepaalde ziekten te maken krijgt. U bent alerter op gezondheidsrisico's en u heeft meer zelfvertrouwen in het hanteren daarvan. U weet wat belangrijk is als het gaat om veiligheid en hygiëne en u komt tot een goede balans tussen verantwoord handelen en ontspannen werken.

Ik werk 21 jaar als vrijwilliger maar wat had ik deze kennis graag eerder gehad.

Nu kan ik de verschijnselen van een delier bijvoorbeeld beter herkennen. Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2026

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Zorgvuldig signaleren, werken met aandacht

Het grootste geschenk dat je iemand kan geven, is oprechte aandacht. John Locke

Zorgvuldig signaleren van wat speelt bij de ander is een belangrijk onderdeel van uw werk als vrijwilliger. 'Waarnemen' doet u de hele dag door, met al uw zintuigen. Maar wat ziet u nu eigenlijk echt? En in hoeverre kleuren wie u bent en hoe u bent gevormd uw waarneming? Hoe zorgt u ervoor dat u signalen herkent en tijdig oppakt? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

In deze training oefent u met scherp en zuiver waarnemen wat er speelt bij de ander. We hebben aandacht voor hoe uw waarneming beïnvloed wordt en hoe dit u kan afleiden van uw aandacht voor de ander. Ook staan we stil bij het doorgeven en rapporteren van signalen.

Belangrijkste onderwerpen

- De 'kleuring' van waarneming en wat uw waarnemen beïnvloedt.
- Oefenen in scherper kijken, luisteren en voelen.
- Dubbele aandacht, onderscheid tussen 'wat is van mij' en 'wat is van de ander'.
- Herkennen, erkennen en doorgeven van vragen, behoeften, problemen en/of dilemma's.
- Zorgvuldig rapporteren.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training weet u hoe u scherper en zuiverder kunt waarnemen en rapporteren en bent u daardoor nog beter in staat om goed af te stemmen op de ander.

Ik dacht dat ik best scherp kon kijken, maar er is zoveel wat ik niet zie, zowel bij de ander als bij mezelf. Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2026

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Reflectie

Reflectie wordt het oog van de ziel genoemd.

Jacques Bénigne Bossuet

Als vrijwilliger loopt u soms tegen lastige situaties aan. U moet tegelijkertijd met voorzichtigheid én met daadkracht handelen. Of juist met terughoudendheid én aanwezigheid. Door gericht terug te kijken en te reflecteren op hoe u in dit soort situaties handelt, leert u veel van uw eigen ervaringen.

De training in het kort

Hoe heb ik gehandeld? Wat was het effect? Had ik het anders kunnen doen en hoe dan? En wat was dan het effect geweest? Reflectie is van onschatbare waarde voor uw groei en ontwikkeling en dus voor uw werk als vrijwilliger. In deze training oefent u met verschillende manieren en methodieken om te reflecteren. U ziet hoe u handelt, waarom u zo handelt en welke andere mogelijkheden u heeft.

Belangrijkste onderwerpen

- De Cirkel 'Er zijn' van VPTZ Nederland en diverse andere reflectiemethodieken.
- Theorie, achtergronden en demonstraties.
- Zelfstandig en in groepjes oefenen met situaties uit uw eigen vrijwilligerswerk.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training heeft u concrete handvatten, methoden en inspiratie om goed te reflecteren. Daardoor bent u nog beter in staat passend te reageren in lastige situaties en aan te sluiten bij de vragen van uw gasten/cliënten.

Prachtige training! Jezelf de spiegel voorhouden is zo belangrijk!

Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2026

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Zin in je leven

Wie zin geeft aan het leven, geeft ook zin aan de dood.

Antoine de Saint-Exupéry

Mensen zoeken ieder op hun eigen manier naar zin en betekenis in het leven. Zeker ook als het einde dichterbij komt. Zingeving bepaalt mede hoe en waar iemand steun, rust en troost vindt. Of iemand bang is of niet, wat voor iemand belangrijk is. Hoe gaat u om met zingevingsvragen van gasten/cliënten en hun naasten? Wat kunt u hierin voor hen betekenen? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

In deze training verkennen we wat u op het gebied van zingeving kunt betekenen voor gasten/cliënten en hun naasten. Wat betekent zingeving voor u als vrijwilliger en hoe gaat u ermee om? Hoe kunt u van daaruit ondersteuning bieden aan gasten/cliënten en hun naasten?

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training weet u welke rol zingeving speelt tijdens de laatste levensfase. U weet wat zingeving voor uzelf is en wat u erin kunt betekenen voor gasten/cliënten en hun naasten.

Belangrijkste onderwerpen

- Zingeving en de betekenis daarvan in uw dagelijks leven.
- Hoe bent u gevormd, wat zijn uw wortels en wat is hun betekenis voor u?
- Zingevingsvragen van gasten/cliënten en hun naasten.
- Communicatie rond zingeving.
- Religie en spiritualiteit in de laatste levensfase.

De training bracht bewustwording op gang van mijn drijfveren en dromen over zingeving. En ook het besef hoe verschillend mensen daar in staan. Dit geeft mij veel bagage voor de omgang met cliënten en hun zoektocht.

Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2026

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Voice Dialogue: ik en mijn ikken

Je bent niet één, maar velen. Hal en Sidra Stone

We hebben allemaal een 'bus vol ikken': verschillende stemmen in onszelf die ieder een woordje meespreken. Deze innerlijke stemmen bepalen mede hoe we ons voelen en hoe we handelen. Ze zorgen er ook voor dat we niet altijd even bewust kiezen hoe we reageren of wat we doen. Hoe herkent u uw eigen ikken? En die van anderen? Wie zit er aan het stuur? En hoe kunt u daar invloed op uitoefenen? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

Deze training is geheel gewijd aan Voice Dialogue, ook wel de 'psychologie van de ikken' genoemd. Een methodiek die ontwikkeld is door Hal en Sidra Stone.¹ U leert de verschillende stemmen (h)erkennen en onderscheiden. Van de ikken die met regelmaat van zich laten horen tot de ikken die niet zoveel tekst hebben. Het belangrijkste is dat alle ikken er mogen zijn. Dat u zonder oordeel kunt kijken en luisteren naar al die verschillende kanten van uzelf. In deze training laat u veel van uzelf zien en vragen we veel reflectie van u.

Belangrijkste onderwerpen

- Voice Dialogue: Hoe zit uw bus in elkaar, welke ikken heeft u?
- Welke stemmen zijn goede bekenden en wat betekenen zij voor u?
- Welke stemmen zijn minder bekend? Welke wilt u vaker horen?

- Hoe kunt u een gesprek voeren met een ik?
- Mogen alle ikken er zijn?
- Hoe helpt deze manier van kijken naar uzelf en de ander u in uw vrijwilligerswerk?

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training heeft u kennis van de psychologie van de ikken. U heeft (een beginnend) inzicht in hoe uw 'bus' eruitziet en u bent zich bewuster van wat er in verschillende situaties in uzelf gebeurt. Ook realiseert u zich dat iedereen meerdere kanten (ikken) heeft. Dat zorgt ervoor dat u gedrag anders gaat interpreteren, meer oordeelloos kunt luisteren en bovendien uw eigen handelingsrepertoire uitbreidt, waardoor u beter in contact blijft met collega's, gasten/cliënten en naasten.

¹ Deze methodiek komt ook kort aan de orde in de training *Reflectie (Module V07)*.

Het was bijzonder om de ikken te ontdekken en (h)erkennen. Ik ga ontdekken welke teveel ruimte krijgen. Ze vriendelijk maar beleefd te verzoeken om achter in de bus te gaan plaatsnemen. Ik herken nu ook bij anderen dat er altijd verschillende kanten/stemmen zijn.

Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2026

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Voice Dialogue: de ikken achter in de bus

VERVOLG-
TRAINING

(vervolg op module V09 Voice Dialogue: ik en mijn ikken)

De subpersonen die vanuit de kofferbak hun mening roepen, negeren we meestal. Uit: 'Ik (k)en mijn ikken' van Judith Budde, Karin Brugman, Berry Collewijn

Deze training is een vervolg op de basistraining Voice Dialogue: ik en mijn ikken (V09) en gaat over de ikken die achter in uw bus zitten. De stemmen in u die niet zo gemakkelijk van zich laten horen, die u nog niet heeft leren kennen of waar u wellicht liever niet naar luistert. In deze training verbreedt u uw kennis over onbekende kanten van uzelf en de ander.

De training in het kort

In deze training nodigt u de onbekende(re) ikken uit om wat meer voor in de bus te komen. We gaan ons verdiepen in manieren waarop u deze ikken als toegevoegde waarde kunt inzetten in contact met uzelf en de ander. In deze training laat u veel van uzelf zien en vragen we veel reflectie van u.

Belangrijkste onderwerpen

- Voice Dialogue: opfrissen van de basisprincipes.
- Op zoek naar onbekende(re) ikken.
- Voor welk gedrag van anderen bent u allergisch en wat zegt dit over uw eigen ikken?
- Over welke ikken in uw bus heeft u een (negatief) oordeel?
- Hoe kunt u als bestuurder van de bus uw ikken managen?

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training is uw kennis van de psychologie van de ikken vergroot. U weet nu beter hoe de samenstelling van uw bus eruitziet. Uw ikken-manager kan meer invloed uitoefenen op wie er waar in uw bus zit. U begrijpt beter hoe het komt dat onbekende(re) ikken het moeilijk vinden om van zich te laten horen. Hierdoor kunt u met meer compassie en begrip naar uzelf en naar anderen kijken.

Prachtig onderwerp, deze cursus. Raakt de kern van het mens zijn en van jezelf en de ander begrijpen. Dankbaar! Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2026

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Voice Dialogue: verlies

(vervolg op module V09 Voice Dialogue: ik en mijn ikken)

Ikken die normaal gesproken voor stabiliteit zorgden, worden door elkaar geschud en zijn uit het lood.

Judith Budde

Stelt u zich eens voor dat uw bus met ikken een frontale aanrijding krijgt. Dan liggen al uw ikken overhoop. U krijgt een ongeluk, u verliest een geliefde of de dokter zegt dat het levenseinde in zicht komt. Primaire ikken die altijd voor in de bus zaten, hebben dan ineens niet zoveel tekst meer. Ikken die achterin zaten, moeten mee gaan sturen. In deze vervolgtraining op de module Voice Dialogue: ik en mijn ikken (V09) onderzoekt u wat er gebeurt in de bus met ikken bij verlies en rouw.

De training in het kort

In deze training krijgt u inzicht in een bus vol ikken in contact met verlieservaringen. De gezonde sporter moet plaatsmaken voor de afhankelijke, de harde werker heeft opeens geen werk meer, de partner heeft (straks) alleen nog maar herinneringen of de weduwnaar moet zich in sneltreinvaart ontwikkelen. Als u hierin meer inzicht heeft, kunt u deze processen beter herkennen, zowel bij uzelf als bij uw gasten/cliënten en hun naasten. Het wordt daardoor ook gemakkelijker om te herkennen wat er bij u geraakt kan worden en om zonder oordeel te luisteren en te begrijpen wat er bij uw gasten/cliënten en hun naasten speelt.

Belangrijkste onderwerpen

- Wat er in de bus met ikken gebeurt bij verlies en rouw.

- Ontdekkingen over verlieservaringen en de gevolgen daarvan in de bus.
- Wat kunnen gasten/cliënten en hun naasten ervaren als het levenseinde in zicht is?
- Wat doet het naderende levenseinde met de diverse ikken van iemand en hoe kunt u daar als vrijwilliger meer begrip en compassie voor hebben?

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training weet u welk effect verlies en rouw hebben op de bus met ikken. Via eigen verlieservaringen herkent u in uzelf wat er gebeurt bij een frontale aanrijding. U heeft inzicht in en begrip voor de gast/cliënt die stervende is en wiens bus in complete chaos kan zijn. Ook de verwarring bij de naasten kunt u beter invoelen en begrijpen.

Aan de hand van 'eigen verlies' heb ik inzicht gekregen in het gevolg van een 'frontale botsing'. Daarmee heb ik nu ook veel meer begrip voor reacties van cliënten en hun naasten.

Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2026

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Reageren op lastig gedrag

Het lijkt altijd onmogelijk tót het is verwezenlijkt.

Nelson Mandela

In uw werk als vrijwilliger krijgt u soms te maken met lastig gedrag van gasten/ cliënten en hun naasten. Hoe kunt u goed voor uzelf zorgen, uw grenzen aangeven en tegelijkertijd de zorg blijven bieden die u wilt bieden? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

In deze training staat omgaan met alle aspecten van lastig gedrag centraal. Zo kijkt u hoe u omgaat met uw grenzen en gaat u aan de hand van uw eigen praktijkvoorbeelden aan de slag, om te ervaren hoe u kunt reageren op voor u lastig gedrag. Goed om te weten: een aantal onderwerpen in deze training, bijvoorbeeld op het gebied van communicatie, komen ook in andere trainingen aan de orde. In deze training staan ze echter in het teken van reageren op lastig gedrag.

Belangrijkste onderwerpen

- Wat is lastig gedrag voor u?
- Hoe kunt u zich tot lastig gedrag verhouden?
- Beschermingsmechanismen en hoe ze werken.
- Oefenen met een trainingsacteur aan de hand van uw eigen praktijksituaties.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training voelt u zich zekerder in het omgaan met mensen die lastig gedrag laten zien en weet u waar uw grenzen liggen en hoe u deze kunt aangeven met behoud van de relatie.

De training heeft bijgedragen aan reflectie op mijn eigen gedrag in situaties die ik lastig vind en mij handvatten geboden om alternatief gedrag te ontwikkelen. Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2026

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Omgaan met dementie

Ik was haar naam vergeten, dus ik vroeg gewoon hoe ze altijd al had willen heten. Loesje

Als u als vrijwilliger in de palliatieve terminale zorg werkt, zult u ook af en toe te maken krijgen met gasten/cliënten met dementie. De manier waarop u met hen omgaat, heeft grote invloed op de sfeer en op hun welbevinden en bepaalt dus mede hoe zij zich voelen en reageren. Hoe doet u dat goed? Hoe reageert u op de symptomen van dementie en het bijbehorende gedrag? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

Tijdens deze training krijgt u veel informatie over dementie. Welke symptomen en fases zijn er en welk gedrag past daarbij? Hoe benadert u mensen met dementie? Waar moet u (extra) op letten?

Belangrijkste onderwerpen

- Dementie: vormen, fases, symptomen en gedragingen.
- Basiskennis over de werking van het brein.
- Communicatietechnieken die goed bruikbaar zijn in de omgang met mensen met dementie.
- Oefenen met een trainingsacteur met situaties uit de (eigen) praktijk.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training kunt u zich beter inleven in de gevolgen van dementie voor gasten/cliënten en hun naasten. U heeft handige tips en adviezen gekregen over de communicatie met mensen met dementie, waardoor u handvaten heeft om in uw eigen praktijksituaties op een goede manier te reageren.

Verhelderend en geruststellend te weten hoe ik kan omgaan met mensen met dementie.

Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2026

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Dilemma's voor thuisvrijwilligers

Ook tot aarzelen moet men besluiten. Stanislaw Jerzy Lec

Als thuisvrijwilliger bij een VPTZ-lidorganisatie werkt u zelfstandig en moet u zelfredzaam zijn. U gaat alleen naar een cliënt toe, naar een onbekend huishouden en ter plekke moet u zich verhouden tot wat u daar aantreft. Natuurlijk heeft u intensief contact met uw coördinator en/of collega's, maar vaak moet u ook zelf een afweging maken. Wat doet u als uw cliënt of zijn/haar naaste u iets vraagt? Welke argumenten zijn doorslaggevend en hoe zorgt u hierbij ook goed voor uzelf? Hoe bespreekt u uw beslissing vervolgens met de betrokkenen? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

Deze training is speciaal ontwikkeld voor vrijwilligers in de thuissituatie. We bespreken dilemma's uit de praktijk en hoe u hierin tot beslissingen komt en deze communiceert.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training heeft u handvatten om keuzes te maken als u voor dilemma's komt te staan. U kunt een dilemma onderzoeken en tot een beslissing komen. U kunt deze keuze vertalen naar de praktijk en hierover communiceren.

Belangrijkste onderwerpen

- Aan de slag met door u en uw collega-deelnemers ingebrachte dilemma's. U neemt hiervoor een eigen casus mee naar de training.
- Onderzoeken van dilemma's vanuit diverse perspectieven.
- Communiceren over dilemma's en de keuzes die we daarin maken.
- Het toepassen van uw keuzes in de praktijk.

Het was fijn om met elkaar te sparren over de dilemma's die je tegenkomt en tools aangereikt te krijgen om hiermee om te gaan. Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2026

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Kookvrijwilligers

Smaak is geen kwestie van meerderheid. Gerard Walschap

Als kookvrijwilliger werkt u in dezelfde omgeving als de vrijwilligers aan het bed, maar u heeft een ander takenpakket, met eigen uitdagingen. Om uw werk goed te kunnen doen is het belangrijk om te weten waar u uw gast of cliënt het beste mee dient. Verandert de behoefte aan eten en drinken? Hoe komt dat? Hoe kunt u daar met voeding op inspelen? En ook: hoe kunt u het eten het beste opdienen en wat kunt u doen om de sfeer rond de maaltijd positief te beïnvloeden? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

De training wordt verzorgd door een trainer die gespecialiseerd is in het koken voor ernstig zieken en mensen met beperkingen ten aanzien van eten en drinken. U krijgt veel informatie over eten en drinken in de laatste levensfase en gaat zelf aan de slag: met smaaktests en het koken van een aantal kleine gerechten. U leert hoe deze gerechten, gemakkelijk aan te passen zijn aan de behoeften van uw gasten/cliënten.

Belangrijkste onderwerpen

- Waar kunt u rekening mee houden bij het koken voor ernstig zieke en terminale gasten/cliënten?
- Waar kunt u op letten bij de bereiding, de manier van opdienen en de sfeer rond de maaltijd?
- Hoe stemt u af op de wensen van gasten/cliënten (en eventuele naasten)?
- Praktische tips en uitwisseling van praktijkervaringen.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training heeft u veel handvatten, tips, ideeën en recepten gekregen voor uw kookdiensten.

Dank voor de mooie recepten, de fijne middag en de inspiratie voor wat betreft de smaken! Voor het lesmateriaal dat we in de klapper mee naar huis hebben gekregen ben ik jullie ook erg dankbaar. Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2026

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Masterclass kauw- en slikproblemen

(vervolg op module V15 Kookvrijwilligers)

NIEUW

VERVOLG-
TRAINING

In de basistraining kreeg u tips, ideeën en recepten voor uw kookdiensten voor mensen in de laatste levensfase. Bij deze mensen komen regelmatig kauw- en slikproblemen voor. In deze masterclass gaan we hier verder op in. Hoe ontstaan deze problemen? En wat kunt u doen als kookvrijwilliger als u eten maakt voor mensen met deze problematiek?

De training in het kort

Net zoals de basistraining, wordt deze masterclass verzorgd door een chef-kok die gespecialiseerd is in het koken voor ernstig zieken en mensen met beperkingen ten aanzien van eten en drinken. De training start met een theoretisch gedeelte. Hierin krijgt u informatie over kauw- en slikproblemen. Na de lunch gaat u zelf aan de slag in de keuken.

Belangrijkste onderwerpen

- Wat zijn kauw- en slikproblemen en hoe ontstaan ze?
- Wat zijn de gevolgen voor iemand die moeite heeft met kauwen en/of slikken?
- Hoe kunt u bij het bereiden van het eten rekening houden met gasten/cliënten met kauw- en slikproblemen?
- Welke verschillende recepten en mogelijkheden zijn er?

Dit weet of kunt u straks

Na afloop van deze masterclass heeft u kennis over kauw- en slikproblematiek en kunt u deze kennis inzetten tijdens uw kookdiensten. Ook heeft u een aantal concrete bereidingswijzen en recepten voor handen.

Deze training is speciaal bedoeld voor kookvrijwilligers die de basistraining 'Kookvrijwilligers' (module V15) hebben gevolgd.

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2026

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Complementaire zorg

'Tijd is geld' zei de manager.

'Zorg is de tijd nemen' zei de zorgverlener. Loesje

Zorg in de palliatieve terminale fase is gericht op de kwaliteit van leven en op het verminderen van lijden. Complementaire zorg is aanvullende zorg. Pijn en ongemakken hebben gevolgen voor de beleving van ziekte en de naderende dood. Het doel van de aanvullende zorg is om (toch) ontspanning te vinden en zo het welbevinden te verhogen. Voor u als VPTZ-vrijwilliger is het dan ook belangrijk te weten welke mogelijkheden er zijn en hoe en wanneer u deze (wel en niet) kunt toepassen.

De training in het kort

In deze training onderzoekt u met elkaar wat complementaire zorg is en hoe u op een zorgvuldige wijze kunt afstemmen op de ander, om de juiste zorg te kunnen bieden op het juiste moment. Wat betekent het bijvoorbeeld om aan te raken en aangeraakt te worden, zowel voor de ander als voor u? Verschillende vormen van complementaire zorg worden besproken en met een aantal gaat u oefenen.

Belangrijkste onderwerpen

- Wat verstaan we onder complementaire zorg?
- Hoe stemt u af op de behoeften van de ander?
- Wat doet ziekte en spanning met de mens? Welke symptomen zijn er in de terminale fase?

- Wat is kwaliteit van leven en hoe kunt u het welbevinden van een ernstig ziek mens verhogen?
- Oefenen met een aantal toepassingen.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training weet u welke mogelijkheden er zijn op het gebied van complementaire zorg en hoe en wanneer u deze kunt toepassen.

Het eerste deel, vóór de lunchpauze vond ik uitermate zinvol: het creëren van een groter bewustzijn: wat doe ik precies als vrijwilliger in het hospice en waarom. Het tweede deel: daar was ik voor gekomen, geweldig! Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2026

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

De naasten in beeld

Een beeld zegt meer dan duizend woorden.

Als vrijwilliger heeft u te maken met gasten of cliënten. Vaak heeft u ook contact met partners, familieleden en andere betrokkenen. Zij hebben een eigen beleving van de zorgsituatie, met hun eigen dilemma's en behoeften. Die kunnen best complex zijn en ook iets met u doen. Hoe stemt u daarop af? Tijdens deze training gaat u daar op een originele manier mee aan de slag.

De training in het kort

Op een originele en interactieve manier, onder andere via platen uit de graphic novel 'Naasten'*, staat u stil bij de beleving en behoeften van naasten. Wat motiveert hen om zorg te geven aan hun dierbare, waar lopen zij tegenaan en wat betekent dit voor u als vrijwilliger? U denkt na over de verschillende behoeften van naasten, wat die behoeften met u doen en hoe u daarop kunt afstemmen.

Belangrijkste onderwerpen

- Delen van uw ervaringen met naasten of mantelzorgers.
- Waarom stilstaan bij de beleving van naasten zo belangrijk is.
- Wat naasten motiveert om zorg te geven.
- In gesprek aan de hand van platen uit het boek 'Naasten'*.
- Verschillende behoeften van naasten en hoe u daarop kunt afstemmen in uw rol.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training heeft u naasten (meer) in beeld. Ook heeft u zich ingeleefd in het vaak complexe perspectief van naasten en bent u zich meer bewust van verschillende behoeften van naasten en wat die met u doen. U begrijpt beter hoe u daarop kunt afstemmen.

*Naasten: Melanie Kranenburg, Niek van Ooijen, Maaïke Haan, Oogachtend 2019

Prachtige training, met strips uit het boek (Naasten). Beelden zeggen soms zoveel meer dan worden. Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2026

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Verdiepingstraining ervaren vrijwilliger

Ervaring is niet wat een mens overkomt; het is wat een mens doet met wat hem overkomt. Aldous Huxley

Deze training is bedoeld voor u als u minimaal 5 jaar vrijwilliger bent bij een VPTZ-lidorganisatie en bovendien al verschillende trainingen heeft gevolgd. Hoe blijft u 'fris'? Hoe geeft u vorm aan wat u kunt bieden door uw ervaring? Hoe kunt u gasten/cliënten, naasten en collega's tot steun zijn met uw ervaring, zonder dat u uitstraalt dat u het allemaal wel weet? Daarover gaat deze training.

De training in het kort

Tijdens deze training verdiept u uw kennis en ervaring. Ook kijkt u naar uw valkuilen en uitdagingen in het werk dat u doet. U oefent een aantal casussen met een trainingsacteur. Het is een training waarin veel zelfreflectie van u gevraagd wordt.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training heeft u uw zelfkennis verdiept. U begrijpt nog beter wat er speelt bij gasten/cliënten en hun naasten en wat er gebeurt in uw onderlinge relatie. U weet hoe u uw ervaring kunt inzetten in het contact met gasten/cliënten, naasten en collega's.

Belangrijkste onderwerpen

- Reflecteren op hoe u in het werk staat.
- Valkuilen en uitdagingen.
- Opfrissen van theorie rondom rouw en verlies.
- Kijken naar uw eigen familiesysteem en ontdekken hoe u als mens omgaat met ups en downs in het leven.
- Rouw, verlies en afscheid: een nieuwe manier om naar afstand en nabijheid te kijken.
- Oefenen van een aantal casussen met een trainingsacteur.

Deze training heeft mij weer energie gegeven. Er was voldoende ruimte om persoonlijke thema's in te brengen. Je kijkt weer met een frisse blik naar je eigen handelen.

Deelnemer

Waar en wanneer?

Kijk op vptz.nl/overzicht-trainingen-2026

Aanmelden

Door uw coördinator op leden.vptz.nl

Incompanytrainingen

U kunt bij de VPTZ Academie ook incompanytrainingen aanvragen. Dit kunnen reguliere VPTZ-trainingen zijn. We verzorgen de training dan exclusief voor uw organisatie, waardoor ze naast de inhoud van de gekozen module een vorm van teambuilding bieden. Ook zijn er incompanytrainingen specifiek gericht op de samenwerking binnen uw organisatie (modules A, B en C). Aan deze trainingen adviseren we u dan ook met uw volledige organisatie deel te nemen.

Vraag de door u gewenste incompanytraining aan via de ledensite van VPTZ Nederland:

<https://leden.vptz.nl>

Daarna nemen wij graag contact met u op over de mogelijkheden.

Deze trainingen geven we uitsluitend incompany

De volgende trainingen worden uitsluitend incompany gegeven (zie voor de beschrijvingen de pagina's hierna). We raden u aan de aangegeven volgorde aan te houden.

- Module A**   **Werken vanuit de bedoeling**
- Module B**   **Samenwerken in het hospice**
- Module C**   **Feedback geven vanuit de bedoeling**

Werken vanuit de bedoeling

Vaak zijn er in een hospice vele tientallen vrijwilligers betrokken bij de uitvoering van de dagelijkse gang van zaken. Het kan een hele uitdaging zijn om met elkaar één groot huishouden te runnen. Ook de zorg voor de gasten en naasten én de samenwerking met de verpleegkundigen moet u onderling afstemmen en overeenkomen. In zo'n groot huishouden gebeuren dingen die bij u thuis anders gaan. Het kan dan ook weleens schuren en kunnen er misverstanden en gemopper ontstaan.

Bij een thuisinzet moet u zich juist verhouden tot het huishouden van de cliënt waar u te gast bent. U krijgt te maken met de gewoonten en gebruiken van dit huishouden en met (soms onverwachte) wensen en vragen van cliënten en hun naasten.

In al deze situaties helpt het om te werken 'vanuit de bedoeling'. De vraag waarvoor en voor wie we het werk doen staat centraal. Deze training biedt de handvatten om weer of nog meer vanuit die bedoeling te werken en elkaar of de gast/cliënt en naasten makkelijker te vinden in waar het werkelijk om gaat.

De training in het kort

Tijdens deze training gaan we terug naar de bedoeling van de organisatie. Naar dat wat u en uw collega's drijft. We kijken naar het belang van regels, protocollen, afspraken en systemen en ook naar hoe deze regels soms het zicht op de bedoeling wegnemen. Wat is de bedoeling en hoe wordt dit weer uw gezamenlijke vertrekpunt?

Belangrijkste onderwerpen

- Waar gaat het u om in uw vrijwilligerswerk, wat drijft u?
- Wat drijft u als organisatie, waar gaat het nu eigenlijk om, wat is de bedoeling van het werk?

- Theorie over bedoeling, leefwereld en systeemwereld vanuit het boek 'Verdraaide organisaties' van Wouter Hart en de toepassing ervan.
- Wat gaat goed en waar kan het beter?
- Wat hoort en wat helpt?

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training beseft u weer waar het echt om gaat. En hoe belangrijk het is dat u verbonden blijft met wat de organisatie drijft en van daaruit uw werk vorm en inhoud geeft.

Heel waardevol deze bewustwording. Jezelf en elkaar steeds maar weer opnieuw de vraag stellen: wat is de bedoeling, waar gaat het om. Dit perspectief helpt de juiste dingen te doen en te laten. Deelnemer

Aanmelden

Vraag de incompanytraining aan via leden.vptz.nl.

Samenwerken in het hospice

In een hospice is verandering aan de orde van de dag. Gasten en hun naasten verschillen van elkaar. In de diensten zit variatie. Er werken mensen met verschillende achtergronden en karakters. Er is een in- en uitstroom van vrijwilligers. En ga zo maar door. Dat vraagt wat van iedereen die in een organisatie als deze werkzaam is. Een goede samenwerking tussen vrijwilligers, coördinatoren en de beroepsmatige zorg is daarom van essentieel belang.

In deze training onderzoekt u met elkaar wat de voorwaarden zijn om goed te kunnen samenwerken. De training is met name geschikt na een traject over werken vanuit de bedoeling.

De training in het kort

Tijdens deze training werkt u samen met uw collega's aan de onderlinge samenwerking. Wat gaat goed en wat kan beter? Hoe willen we met elkaar omgaan en wat is ieders bijdrage daaraan?

Belangrijkste onderwerpen

- Wat verstaan we onder samenwerken?
Wat zijn de vier voorwaarden voor een goede samenwerking?
- Wie heeft welke verantwoordelijkheden?
- Rollen en taken binnen de organisatie.
- Het belang van open communicatie.
- Diverse teamoefeningen.

Dit weet of kunt u straks

Na het volgen van deze training heeft u helder gekregen wat belangrijk is om goed met elkaar samen te werken. Ook is duidelijk waarom open communicatie belangrijk is. Hierdoor zal er minder ruis zijn en ontstaat er een betere samenwerking.

*Je leert elkaar anders kennen en het is fijn om te leren dat er diepere lagen zijn.
Mooi te zien hoe belangrijk (en moeilijk) communicatie is. Deelnemer*

Aanmelden

Vraag de incompanytraining aan via leden.vptz.nl.

Feedback geven vanuit de bedoeling

In samenwerking gaat weleens iets niet goed en met de een kunt u gemakkelijker door een deur dan met een ander. Iedere organisatie heeft echter ook baat bij een cultuur waarin van en met elkaar geleerd wordt en waar heldere en open communicatie plaatsvindt. Een onderdeel daarvan is het geven en ontvangen van feedback.

Door als organisatie deze training te volgen bouwt u aan een cultuur waarin u feedback mag en kunt geven aan elkaar. En waarbij u erop kunt vertrouwen dat dit veilig kan. Het werken vanuit de bedoeling biedt hierbij een bruikbaar en praktisch kader.

De training in het kort

In deze training gaan we aan de slag met praktijksituaties. We onderzoeken grenzen en bespreken bij welke onderwerpen/zaken/situaties wel of juist geen feedback hoort. De middag gebruiken we om te oefenen met daadwerkelijk feedback geven. Dit doen we in kleine stappen.

Dit weet u kunt u straks

Na het volgen van deze training weet u wat feedback geven vanuit de bedoeling inhoudt, waar u wel en geen feedback op geeft en heeft u aan de hand van een stappenplan geoefend met het geven van feedback.

Belangrijkste onderwerpen

- Feedback geven vanuit de bedoeling.
- Drempels bij het geven van feedback.
- Waar geven we wel en niet feedback op?
- Hoe geef je feedback?
- Oefenen met verschillende situaties uit de praktijk.

De voorbeelden uit de praktijk en ieders eigen manier van omgaan met feedback zijn inspirerend en bemoedigend. Ik heb een eerlijk beeld gekregen van de valkuilen waar je makkelijk in stapt en handvatten om eruit te blijven. Deelnemer

Aanmelden

Vraag de incompanytraining aan via leden.vptz.nl.

Toolkit 'Verder met de bedoeling'

Heeft u in de afgelopen jaren het traject 'Werken vanuit de bedoeling' gevolgd met uw organisatie? Of heeft u als coördinator de module 'Leidinggeven vanuit de bedoeling' gevolgd? Dan kunt u de online toolkit 'Verder met de bedoeling' aanvragen.

Heeft u nog niet eerder kennism gemaakt met 'Werken vanuit de bedoeling'? En bent u benieuwd naar de incompanytraining die hierover gaat? Lees dan de informatie op [pagina 30](#) van deze brochure (Module A 'Werken vanuit de bedoeling').

Verder met de bedoeling

VPTZ Nederland heeft, in samenwerking met de auteurs van 'Verdraaide organisaties', online materialen ontwikkeld waar u als VPTZ-organisatie gebruik van mag maken. Heeft u de training 'Leidinggeven vanuit de bedoeling' gevolgd en/of met uw hele organisatie de training 'Werken vanuit de bedoeling' gevolgd, dan kunt u de link naar deze toolkit kosteloos bij ons opvragen via de ledensite van VPTZ Nederland: <https://leden.vptz.nl>.

Waarom 'Verder met de bedoeling'?

"Werken vanuit de bedoeling doe je niet in één keer, in één training. Het vraagt om blijvende aandacht, in gesprek blijven, wegen en 'oefenen'. In grote en kleine dingen. Niet alleen naast de waan van de dag, maar juist daarin. Heel even stilstaan, ook al is het druk.

De toolkit 'Verder met de bedoeling' helpt u en uw collega's om die manier van denken en doen 'wakker te houden'. Met korte filmpjes, praatplaten, denk- en doekaartjes. Om het af en toe samen over te hebben. Bij een dilemma, een overleg, aan het prikbord, op een manier die bij u past. Zo wordt het werken vanuit de bedoeling steeds meer een gewoonte."

Thom Verheggen,
Spreker/trainer werken vanuit de bedoeling

Algemene voorwaarden VPTZ-trainingen

In deze voorwaarden wordt verstaan onder 'opdrachtgever': de VPTZ-organisatie die deelnemer(s) inschrijft voor een training.

1. Toepasselijkheid

Deze voorwaarden zijn van toepassing op alle trainingen die VPTZ Nederland aanbiedt. Bij aanmelding geeft opdrachtgever aan bekend te zijn met de algemene voorwaarden en ermee akkoord te gaan.

2. Organisatie/werkwijze

Alle trainingen worden onder regie van VPTZ Nederland uitgevoerd. Inschrijven is slechts mogelijk via de ledensite: leden.vptz.nl. Incompanytrainingen worden gereserveerd na overleg met de VPTZ Academie. De gemaakte afspraken worden vastgelegd in een Opdrachtbevestiging die door de opdrachtgever en VPTZ Nederland worden ondertekend voor akkoord. Hierin wordt ook het afgesproken aantal deelnemers vastgelegd. In verband met de organisatie van de training dient opdrachtgever uiterlijk 6 weken voorafgaand aan de eerste trainingsdag het aantal deelnemers door te geven aan de VPTZ Academie.

3. Geheimhouding/privacy

VPTZ Nederland vindt de bescherming van de privacy van haar deelnemers en de vertrouwelijkheid van de informatie die zij delen van groot belang. In onderstaande privacyverklaring wordt uiteengezet hoe omgegaan wordt met vertrouwelijke informatie en met de persoonsgegevens die via de ledensite of op andere wijze worden verkregen.

3.1 Vertrouwelijke informatie

Alle informatie die VPTZ Nederland en/of een van haar trainers verneemt of observeert, van of over een deelnemer en/of diens organisatie en waaruit blijkt dat het om vertrouwelijke of persoonlijke zaken gaat, of waarvan de deelnemer heeft aangegeven dat deze vertrouwelijk zijn, zal door medewerkers en trainers van VPTZ Nederland vertrouwelijk worden behandeld.

3.2 Verzamelde gegevens

Als een deelnemer zich aanmeldt of laat aanmelden voor een training, wordt gevraagd om de volgende persoonsgegevens: voorletters, voornaam, achternaam met eventuele tussenvoegsels, geslacht en e-mailadres.

3.3 Doeleinden voor verzamelen en verwerken

De verzamelde persoonsgegevens worden uitsluitend gebruikt voor administratieve doeleinden met betrekking tot de trainingen, waaronder het sturen van uitnodigingen aan de deelnemers en verstrekken van certificaten met de juiste gegevens.

3.4 Vertrouwelijkheid

VPTZ Nederland behandelt de persoonsgegevens vertrouwelijk. Aan de locatie van de training wordt een deelnemerslijst verstrekt waar alleen namen van deelnemers op staan. De trainer krijgt een deelnemerslijst waar namen en e-mailadressen op staan, omdat de trainer soms voorafgaand aan de training iets aan deelnemers toestuurt. Verder worden de persoonsgegevens van deelnemers niet zonder toestemming van de

betreffende deelnemer aan derden verstrekt of aan derden ter inzage gegeven, tenzij hier een wettelijke verplichting voor is.

3.5 Kennisneming en verbetering van de gegevens

Indien een deelnemer dat wenst, zal VPTZ Nederland inzage geven in de informatie die met betrekking tot die deelnemer is geregistreerd. Mocht die informatie niet correct zijn, dan zal VPTZ de informatie op verzoek van de cursist aanpassen. De VPTZ-organisatie waaraan de deelnemer verbonden is, heeft ook inzicht in de bewaarde gegevens via het online aanmeld-systeem voor trainingen.

3.6 Bewaartermijnen

Voor alle gegevens in de cursistenadministratie wordt een bewaartermijn van zeven jaar gehanteerd. Gegevens worden bewaard voor de subsidieverantwoording aan het ministerie van VWS. Daarnaast moet VPTZ Nederland voldoen aan de wettelijke fiscale bewaartermijn.

3.7 Vragen of klachten?

Indien een deelnemer of opdrachtgever van mening is dat de bepalingen van dit reglement niet worden nageleefd, dan kan hij of zij contact opnemen met de VPTZ Academie via training@vptz.nl.

4. Kwaliteit

VPTZ Nederland staat garant voor het kwaliteitsniveau van haar trainingen en dat haar trainers gekwalificeerd zijn voor de uit te voeren werkzaamheden.

5. Volgtijdelijkheid in trainingen

De introductietraining voor vrijwilligers gaat vooraf aan de landelijke basismodules V01, V02, V03 en V04. Voor de landelijke basismodules voor vrijwilligers geldt in beginsel de volgorde V01, V02, V03, V04. In de trainingen wordt namelijk op eerdere modules teruggegrepen. Voor de Voice Dialogue-trainingen geldt dat module V09 gevolgd moet zijn voordat de

modules V10 en/of V11 gevolgd kunnen worden. Gaat de opdrachtgever bij een aanmelding akkoord met de algemene voorwaarden, dan verklaart deze de genoemde volgorde in acht te hebben genomen. Afwijkingen hiervan zijn alleen mogelijk na goedkeuring van de VPTZ Academie.

6. Aantal deelnemers per organisatie

Per organisatie kunnen maximaal drie deelnemers aan een landelijke training deelnemen. Afwijken van dit aantal is alleen mogelijk in overleg met de VPTZ Academie.

7. Bevestiging en uitnodiging

Uiterlijk zes weken voorafgaand aan de training ontvangt de deelnemer een bevestiging op het door de opdrachtgever verstrekte e-mailadres. Circa drie weken voorafgaand aan de training ontvangt de deelnemer een uitnodiging met alle informatie rondom de training en locatie, op het door de opdrachtgever verstrekte e-mailadres.

8. Tarieven

De tarieven van de trainingen worden jaarlijks vastgesteld, gelijktijdig met het bekend maken van het trainingsaanbod (oktober/november van ieder jaar). Standaard zijn in de trainingsprijs de kosten van trainingsmateriaal, honorarium trainer, lesruimte en verblijfskosten van de deelnemers inbegrepen.

9. Annulering

Opdrachtgever is bevoegd tot annulering van een training. Hiervoor gelden de volgende annuleringsvoorwaarden:

- Inschrijving van een deelnemer annuleren kan tot vijf weken voorafgaand aan de eerste trainingsdag kosteloos via de ledensite van VPTZ Nederland.
- Annuleren korter dan vijf weken voorafgaand aan de eerste trainingsdag is alleen mogelijk via een e-mail aan VPTZ Nederland (training@vptz.nl). Hieraan zijn annuleringskosten verbonden, ook als er sprake is van overmacht.
- Men is gerechtigd een vervanger deel te

laten nemen. In dat geval vervallen de annuleringskosten en worden alleen administratiekosten in rekening gebracht.

- Bij 'no show' (deelnemer verschijnt niet zonder dat de deelname voor aanvang van de training is geannuleerd bij VPTZ Nederland) is de volledige eigen bijdrage verschuldigd.
- De hoogte van de annuleringskosten en de administratiekosten wordt jaarlijks vastgesteld en op diverse manieren gecommuniceerd, en is altijd op de ledensite terug te vinden.

9.1. Annulering van incompanytrainingen

- Een incompanytraining kan tot zes weken voorafgaand aan de eerste trainingsdag door opdrachtgever geannuleerd worden via een mail aan training@vptz.nl. Hieraan zijn geen kosten verbonden.
- Annuleren van een incompanytraining binnen zes weken voorafgaand aan de eerste trainingsdag kan door opdrachtgever worden gedaan via een mail aan training@vptz.nl. De hieraan verbonden kosten zijn de annuleringskosten die gelden voor de betreffende training, ook al is er sprake van overmacht.
- Voor een incompanytraining waarvoor een eigen bijdrage per deelnemer geldt, bedragen de annuleringskosten voor de gehele training tot vier weken voor aanvang van de eerste trainingsdag de annuleringskosten per deelnemer maal het minimaal aantal deelnemers zoals vastgelegd in de opdrachtbevestiging. Bij annulering binnen vier weken voor aanvang van de eerste trainingsdag bedragen de kosten van annulering van de gehele training de annuleringskosten per deelnemer maal het werkelijk aantal ingeschreven deelnemers. Als het werkelijk aantal deelnemers op dat moment nog niet bekend is, dan wordt er gerekend met het maximaal aantal deelnemers zoals opgenomen in de opdrachtbevestiging.
- In het geval van een incompanytraining tegen een vaste prijs, bedragen de annuleringskosten bij annulering van de gehele

training binnen zes weken voor aanvang van de eerste trainingsdag een vast bedrag.

- In het geval van een incompanytraining waarvoor een eigen bijdrage per deelnemer geldt, worden bij annulering van de inschrijving van een deelnemer korter dan vijf weken voor aanvang van de eerste trainingsdag annuleringskosten in rekening gebracht, ook als er sprake is van overmacht.
- Voor incompanytrainingen waarvoor een eigen bijdrage per deelnemer geldt, geldt dat bij vervanging van een deelnemer binnen vijf weken voorafgaand aan de eerste trainingsdag alleen administratiekosten in rekening worden gebracht.
- De hoogte van de annuleringskosten en de administratiekosten wordt jaarlijks vastgesteld en gecommuniceerd via de ledensite, dan wel via de aanvullende voorwaarden die bij een specifieke training worden verstrekt.

10. Annulering door VPTZ Nederland

Indien voor aanvang van de training het minimum aantal deelnemers niet is bereikt, of als een training door onvoorzien omstandigheden niet uitgevoerd kan worden, is VPTZ Nederland gerechtigd de training te annuleren. Opdrachtgever en deelnemers worden hiervan via het door opdrachtgever verstrekte e-mailadres op de hoogte gesteld.

11. Facturering en betaling

Het gehele verschuldigde bedrag wordt gefactureerd aan de opdrachtgever. VPTZ Nederland hanteert een betalingstermijn van 14 dagen.

12. Klachten

In geval van klachten met betrekking tot de training kan opdrachtgever zich wenden tot de VPTZ Academie.

13. Intellectueel eigendom en auteursrecht

Al het trainingsmateriaal en aanvullend materiaal dat de VPTZ Academie in verband met een training demonstreert, gebruikt en/of verstrekt, is auteursrechtelijk beschermd. Het eigendom en

het auteursrecht van deze materialen liggen bij VPTZ Nederland. Het materiaal mag diensten-gevolge niet in enigerlei vorm openbaar worden gemaakt en/of vermenigvuldigd, niet worden vervreemd van de eigenaar of de naam van de eigenaar, niet uit het verband worden gehaald en niet aan derden worden verstrekt, zonder uitdrukkelijke toestemming van VPTZ Nederland. Het mag tevens niet worden gebruikt als lesmateriaal zonder toestemming van VPTZ Nederland.

14. Aansprakelijkheid

VPTZ Nederland is niet aansprakelijk voor de toepassing in de praktijk van het door de deelnemer in de training geleerde, of voor enige andere schade in of na de training, door welke oorzaak dan ook ontstaan.

VPTZ Nederland

Oktober 2025

Zet- en drukfouten voorbehouden

